

УДК 368.914 (477)

Гайдук І. С.

аспірант НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, iv.gaiduk@yandex.ru

СТАН НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто питання розвитку пенсійної системи України. Проблема пенсійного забезпечення щороку загострюється: до 2050 р. кількість пенсіонерів у країні подвоїться, тому перед державою може постати дилема: або збільшити відрахування від фонду оплати праці, або скоротити розмір пенсій. Чи не єдиною альтернативою підвищенню зборів до Пенсійного фонду України є розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення. Мета статті полягає у висвітленні місця останнього у пенсійній системі, визначенні його переваг та недоліків. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення дасть змогу створити додаткове джерело пенсійних виплат і забезпечити вищий рівень життя при досягненні пенсійного віку. Проведено комплексний аналіз вивчення функцій, структури й життєвого циклу пенсійної системи. Визначено, що її основними складовими є інституції (інститути), організації та фінансовий механізм. Недержавне пенсійне забезпечення становить підсистему пенсійної системи. Для оцінки його можливостей та перспектив проаналізовано стан і динаміку загальних тенденцій розвитку відповідних організацій, зокрема недержавних пенсійних фондів. Підтверджено, що підвищення ефективності вітчизняної системи недержавного пенсійного забезпечення можна досягти за рахунок поліпшення функціонування її елементів – фінансового права, інституціональної складової, фінансового механізму й фінансового ринку.

Ключові слова: недержавне пенсійне забезпечення, пенсійна реформа, податкове законодавство, система пенсійного забезпечення, фінансові інструменти, демографічна ситуація, пенсійні активи.

Рис. 3. Табл. 1. Літ. 32.

Гайдук І. С.

аспірант НИФИ ГУНУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна

СОСТОЯНИЕ НЕГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УКРАИНЕ

Рассмотрены вопросы развития пенсионной системы Украины. Проблема пенсионного обеспечения обостряется с каждым годом: к 2050 г. количество пенсионеров в стране удвоится, поэтому перед государством может возникнуть дилемма: либо увеличить отчисления от фонда оплаты труда, либо сократить размер пенсий. Едва ли не единственной альтернативой повышению сборов в Пенсионный фонд Украины является развитие системы негосударственного пенсионного обеспечения. Цель статьи заключается в освещении места последнего в пенсионной системе, определении его преимуществ и недостатков. Развитие негосударственного пенсионного обеспечения позволит создать дополнительный источник пенсионных выплат и обеспечить более высокий уровень жизни при достижении пенсионного возраста. Проведен комплексный анализ изучения функций, структуры и жизненного цикла пенсионной системы. Определено, что ее основными составляющими являются институты, организации и финансовый механизм. Негосударственное пенсионное обеспечение является подсистемой пенсионной системы. Для оценки его возможностей и перспектив проанализированы состояние и динамика общих тенденций развития соответствующих организаций, в том числе негосударственных пенсионных фондов.

© Гайдук І. С., 2017

Подтверждено, что повышение эффективности отечественной системы негосударственного пенсионного обеспечения можно достичь за счет улучшения функционирования ее элементов – финансового права, институциональной составляющей, финансового механизма и финансового рынка.

К л ю ч е в ы е с л о в а: негосударственное пенсионное обеспечение, пенсионная реформа, налоговое законодательство, система пенсионного обеспечения, финансовые инструменты, демографическая ситуация, пенсионные активы.

Ivan Gaiduk

SESE “The Academy of Financial Management”, Kyiv, Ukraine, iv.gaiduk@yandex.ru

CURRENT NON-STATE PENSION PROVISION IN UKRAINE

The article is focused on the development of the pension system in Ukraine. The situation with pension provision is aggravated annually: by 2050 the number of pensioners in Ukraine will have doubled. So the state may face a dilemma: either to increase deductions from payroll or reduce the size of pensions. Almost the only alternative to raise fees to the Pension Fund of Ukraine is the development of a system of non-state pension provision. The purpose of the study is to highlight the place of the latter in the pension system of Ukraine, to identify its strengths and weaknesses. The development of non-state pension provision will create an additional source of pension benefits and provide a higher standard of living at retirement. A comprehensive analysis of the functions, structure and life cycle of the pension system is carried out. It is determined that the main components of the pension system as a subsystem of the financial system are institutions, organisations and the financial mechanism. Non-state pension provision is a subsystem of the pension system. To assess its capacity and prospects, the state and dynamics of general trends in development of the relevant organizations, in particular non-state pension funds, are analyzed. It is proved that the increase in the effectiveness of the domestic non-state pension system can be achieved by improving the functioning of its elements – financial law, an institutional component, the financial mechanism and the financial market.

Key words: non-state pension provision, pension reform, tax legislation, pension system, financial instruments, demographic situation, pension assets.

JEL classification: G23, H53, J32.

Україна формує класичну трирівневу пенсійну систему. Третій рівень створено у вигляді добровільного недержавного забезпечення за пенсійними схемами з певними внесками. Його основу становлять недержавні пенсійні фонди (НПФ), діяльність яких у країні поки що не можна назвати активною.

Аналіз стану й перспектив розвитку недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) свідчить, що необхідно створити сприятливі умови для підвищення ефективності НПФ та поширення їхніх послуг серед населення України.

Тому метою статті є визначення місця НПЗ у вітчизняній пенсійній системі, розкриття його переваг та недоліків функціонування в загальній системі пенсійного забезпечення.

Об'єктом дослідження є НПЗ як складова пенсійної системи України.

Предмет дослідження – інструментарій розвитку НПЗ.

Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад організації недержавного пенсійного забезпечення зробили І. Ю. Кондрат, Л. П. Лондар, С. Л. Лондар, А. Є. Момотюк, Т. А. Мусатова, Н. О. Небаба, В. Н. Сагатівський, Дж. Стігліц, А. Г. Стожок, Г. М. Терещенко та ін. [1–10].

Протягом 2011–2016 рр. на шпальтах журналу “Фінанси України” було опубліковано цикл статей українських науковців з проблем впровадження недержавного пенсійного страхування [11–24].

Хоча дослідженню теоретичних та практичних особливостей пенсійного забезпечення приділялася значна увага, низка питань, зокрема щодо місця й ролі НПЗ, розкрита недостатньо й потребує вирішення.

Для розуміння пенсійного сектору як системи, особливостей її функціонування треба визначити наукове трактування цього поняття, адже в науковій літературі пріоритетними визнаються його різні аспекти. Отже, система – це:

- набір докладних методів, процедур і програм, створених для виконання конкретної діяльності, обов'язків, вирішення проблеми [25];
- сукупність вибірково залучених елементів, в якій взаємодія та взаємовідносини набувають характеру взаємосприйняття діяльності елементів на отримання певного корисного результату (мети або цілей функціонування системи). Саме мета або запрограмований результат виступають як системоутворюючий фактор [26, с. 338];
- скінченна множина функціональних елементів і відношень між ними, виокремлена із середовища відповідно до певної мети в межах визначеного часового інтервалу [27];
- відображення у свідомості суб'єкта (дослідника, спостерігача) властивостей об'єктів та їхніх відношень у вирішенні завдання дослідження, пізнання [28].

У ширшому значенні система – це сукупність взаємопов'язаних елементів, якій притаманна емерджентність (унеможливлення зведення властивостей системи до суми властивостей її складових). В економічному аспекті йдеться переважно про формування такої системи, у складі якої кожен елемент функціонує ефективніше, ніж поза нею, тобто крім загальної властивості емерджентності присутня ще й властивість синергії [3].

Узагальнивши наведені визначення, можна констатувати, що система – це множина взаємопов'язаних елементів, які мають властивості взаємопідсилення й емерджентності.

Сутність поняття “пенсійна система”, попри те, що його тривалий час використовують у вітчизняній науковій літературі, трактується неоднозначно, тому варто доопрацювати й деталізувати його змістові характеристики.

Пенсійна система є підсистемою фінансової й виконує в економіці ряд притаманних тільки їй функцій.

До її основних функцій належить забезпечення:

- 1) переміщення економічних ресурсів у часі й просторі;
- 2) управління ризиками економічної діяльності;
- 3) оптимальних способів здійснення розрахунків, які стимулюють обмін товарами, послугами, активами;
- 4) широкого фінансового інформування для можливості прийняття оптимальних рішень суб'єктами економіки;
- 5) ліквідності фінансових активів;
- 6) можливості фінансового макрорегулювання національної економіки [4].

Узагальнення різних поглядів науковців дає змогу виокремити в структурі фінансової системи три основні складові:

- 1) інституції (інститути) (норми, правила, закони, домовленості тощо – соціальні, політичні, формальні й неформальні);

- 2) організації (підприємства, установи та ін., які відповідають за функціонування системи);
- 3) фінансовий механізм (дає змогу формувати процеси виробництва, розподілу) [3].

Дж. Стігліц указує на необхідність ще одного елемента в цій системі – інструментів державного регулювання, який дає змогу за потреби відкоригувати її роботу з огляду на зміну впливу внутрішніх і зовнішніх щодо неї чинників [9].

Важливим аспектом, який треба враховувати при розгляді фінансової системи, є врахування динаміки життєвого циклу. Очевидно, що вона в процесі роботи має властивості трансформуватися. У разі, якщо вона не виконує або незадовільно виконує певні функції, у ній виникають суперечності, котрі призводять до зміни її структури [3].

Діяльність фінансової системи забезпечується відповідними інститутами, які адекватно економічним умовам використовують фінансові інструменти, правильно організують роботу фінансового ринку й перебувають у визначеному правовому полі.

Фінансові організації можна умовно поділити на установи, що наділені роллю посередників при виконанні певних функцій фінансової системи і на які покладено роль регуляторів. Серед перших: страхові компанії (управління ризиками, формування заощаджень, інвестування), комерційні банки (кредитування, здійснення розрахунків, формування заощаджень), недержавні пенсійні фонди (формування заощаджень, інвестування), фондові біржі (забезпечення подрібнення капіталу підприємств серед значної кількості власників, фінансове інформування, об'єднання ресурсів через торгівлю цінними паперами). Усі вони мають забезпечувати ліквідність фінансових активів, з якими працюють, а також функцію накопичення багатства [4].

Дуже важливою складовою фінансової системи та будь-якої з її підсистем є механізм, котрий відповідає за реалізацію конкретного способу їх функціонування.

У загальному розумінні термін “механізм” означає сукупність складових (деталей) цілого (системи), які, взаємодіючи, використовуються для передачі й перетворення руху на кожному етапі та забезпечують рух системи у визначеному напрямку. Так, держава або підприємства розробляють фінансову політику як сукупність актуальних заходів, вона визначає цілі, тобто напрям діяльності на певному часовому відрізку та спосіб їх досягнення. Саме для їхньої реалізації формується фінансовий механізм [3].

Серед найважливіших визначень, котрі наповнюють поняття “фінансовий механізм”, виокремимо “фінансовий інструмент” – контракт (договір), який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного суб'єкта та фінансового зобов'язання в другого [29].

Система пенсійного забезпечення в Україні як підсистема фінансової системи також має зазначені складові – інститути, організації, відповідний механізм. Ми зосередимось на дослідженні особливостей організацій, які забезпечують її функціонування.

Пенсійна система – це сукупність правових, економічних й організаційних інститутів та норм, які мають за мету надання матеріального забезпечення у вигляді пенсій громадянам при досягненні ними встановленого законодавством віку, настанні інвалідності, втраті годувальника та з інших підстав, визначених законодавством.

На думку Л. Г. Стожок, пенсійна система являє собою організм, який поєднує економічні, соціальні й правові інститути, призначені для задоволення інтересів різних верств населення. Економічні, організаційні й правові форми резервування матеріальних ресурсів на випадок настання старості, інвалідності, втрати годувальника є інститутами цієї системи [10].

Як бачимо, у цих визначеннях увага акцентується на окремих аспектах пенсійної системи, насамперед інститутах (передусім у правовому забезпеченні) та необхідності відповідного фінансового механізму. Натомість елемент організації не виокремлюється.

Тому варто детальніше дослідити структуру й елементи, які забезпечують функціонування пенсійної системи.

Вона має три рівні [4] (рис. 1):

- 1) солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- 2) накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- 3) НПЗ.

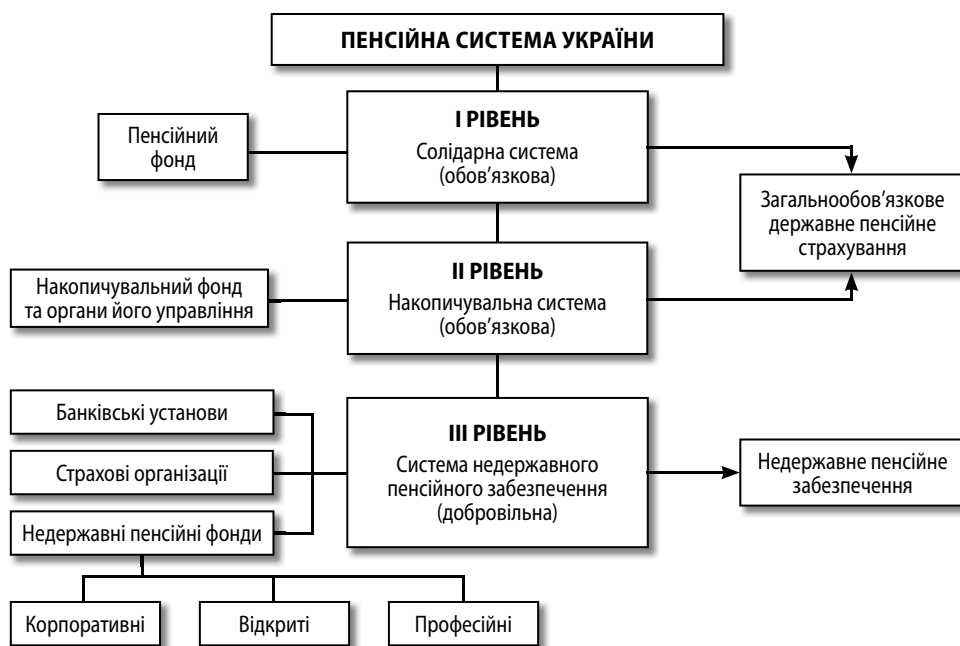

Рис. 1. Підсистеми пенсійної системи України

Складено за: Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 07.07.2014); Про недержавне пенсійне забезпечення: закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2016).

Перший рівень становить солідарну систему пенсійних виплат, внески до якої сплачуються всіма працюючими громадянами України та їх роботодавцями. Розмір пенсій при цьому залежить від розміру заробітної плати та страхового стажу.

Другий рівень пов'язаний із запровадженням загальнообов'язкового накопичувального пенсійного страхування. Суть його полягає в тому, що частина обов'язкових внесків до пенсійної системи буде зосереджуватись в єдиному фонді й обліковуватися на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян, котрі (або на користь яких) сплачуватимуть такі внески.

Система недержавного пенсійного забезпечення – це складова пенсійної системи, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками НПЗ додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат [30].

Як зазначає Г. М. Терещенко, недержавне пенсійне забезпечення здійснюється:

- НПФ шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та їх вкладниками;
- страховими організаціями через укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду;
- банківськими установами шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів фондом гарантування вкладів фізичних осіб [6, с. 84].

Недержавна пенсійна система відіграє важливу роль у забезпеченні населення. Вона є безпечним, а в більшості випадків – і пільговим засобом гарантування гідного рівня життя після працездатного періоду. Інша, не менш важлива функція недержавної пенсійної системи, полягає в тому, що вона є джерелом довготермінових інвестицій, необхідних для економічного розвитку країни. Приміром, у Великобританії, Нідерландах і Швейцарії обсяг інвестицій із названої системи перевищує половину ВВП [5].

Як показує світовий досвід, розвиток НПЗ є невід'ємною складовою успішного поступу країни в ринкових умовах, адже кошти, вкладені в нього, не тільки в майбутньому забезпечать стабільний дохід пенсіонерам, а й уже сьогодні працюють на користь національної економіки та підприємств, оскільки повертаються у вигляді інвестиційного капіталу.

При впровадженні третього рівня пенсійної системи Україна стикнулася з низкою проблем, зокрема: суперечливі питання державного регулювання та оподаткування, недостатній рівень розвитку фінансових ринків. До них також належить низька поінформованість населення про діяльність нових інститутів в економіці країни (недержавних пенсійних фондів) і, як результат, – недовіра населення до їхньої діяльності [7].

Для того щоб оцінити можливості системи НПЗ і її перспективи, треба здійснити аналіз стану й динаміки загальних тенденцій розвитку недержавних пенсійних фондів (таблиця).

Т а б л и ц я

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	2014	2015	I кв. 2016	Темп приросту I кв. 2016 / 2014 р., %
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів, <i>тис. од.</i>	55,1	59,7	60,0	+8,9
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами, <i>тис. осіб</i>	833,7	836,7	830,2	-0,4
Загальні активи НПФ, <i>млн грн</i>	2 469,2	1 980,0	1 992,1	-19,3
Пенсійні внески, <i>млн грн</i>	1 808,2	1 886,8	1 851,0	-2,4
у тому числі від:				
– фізичних осіб	71,4	80,3	80,1	+12,2
– фізичних осіб – підприємців	0,2	0,2	0,2	0
– юридичних осіб	1 736,1	1 806,3	1 770,4	+2,0
Пенсійні виплати, <i>млн грн</i>	421,4	557,1	562,9	+33,6
Кількість осіб, що отримали (отримують) пенсійні виплати, <i>тис. осіб</i>	75,6	82,2	80,3	+6,2
Прибуток (збиток) від інвестування активів НПФ, <i>млн грн</i>	1 095,0	657,0	686,4	-37,3

С к л а д е н о за: Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.03.2016. URL: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/NPF_I_kv%202016.pdf (дата звернення: 01.11.2016).

Згідно з даними таблиці, загальна кількість укладених пенсійних контрактів на I кв. 2016 р. дорівнює 60 тис. од. і стосується 830,2 тис. осіб (на 8,9 % більше, ніж у 2014 р.). Найбільшу частку пенсійних внесків становлять юридичні особи: на них припадає 1770,4 млн грн. Щодо кількості учасників пенсійних контрактів у I кв. 2016 р., то їх було на 3,5 тис. осіб менше, ніж 2014 р.

Спостерігається позитивна динаміка ефективності НПФ, частка пенсійних виплат яких в активах зростає. На 31 березня 2016 р. вони досягли 562,9 млн грн, збільшившись на 33,6 % порівняно з 2014 р.

Динаміка основних фінансових показників системи НПЗ в Україні із 2014 р. по I кв. 2016 р. наведена на рис. 2.

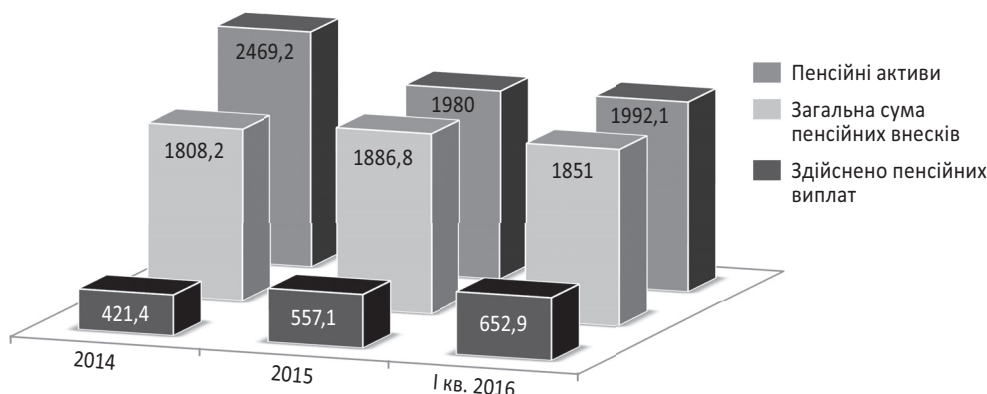

Рис. 2. Динаміка основних фінансових показників системи НПЗ в Україні, *млн грн*

С к л а д е н о за: Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://www.nfp.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2016).

Одним з основних якісних показників, що характеризують систему НПЗ, є сплачені пенсійні внески. На 31 березня 2016 р. їх сума становила 1851 млн грн, що на 2,4 % менше, ніж на кінець 2014 р. (або на 42,8 млн грн).

Метою інвестування пенсійних активів є насамперед збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування НПФ є консервативнішою, ніж в інших фінансових установах.

Загальна вартість прибутку, отриманого від інвестування активів НПФ, на 31 березня 2016 р. дорівнювала 686,4 млн грн, зменшившись щодо 2014 р. на 408,6 млн грн (на 37,3 %).

На 31 березня 2016 р. переважну більшість учасників НПФ становили особи віком від 25 до 50 років (63 %) та від 50 до 60 років (26 %). Старше 60 років – до 8 %, до 25 років – 3 % (рис. 3).

Третій рівень пенсійного забезпечення в нашій країні розвинутий недостатньо, й пенсіонери не мають від нього відчутної віддачі. У багатьох країнах частка приватних пенсійних виплат висока й суттєво впливає на загальний розмір пенсій. Внесок НПЗ Австралії, Аргентині, Великобританії, Данії, Швейцарії у формування пенсії становить близько 50 % і більше. Це свідчить про те, що ця складова відіграє важливу роль у соціальному захисті громадян похилого віку й фінансово розвантажує систему державного пенсійного страхування в цих країнах [2].

Стосовно України, то можна погодитися з думкою І. Ю. Кондрата, що для покращення пенсійного забезпечення на сьогодні доцільно:

- продовжувати роботу з удосконалення пенсійного законодавства, особливо в частині впровадження накопичувального рівня пенсійного страхування;
- зменшити кількість пільг, створюючи окремі пенсійні програми для працівників шкідливих професій [1, с. 208].

Підвищення ефективності вітчизняної системи НПЗ зменшило б тиск на солідарну пенсійну систему, сприяло б розвитку ринкових механізмів, дало поштовх структурній перебудові економіки завдяки довгостроковим інвестиційним коштам.

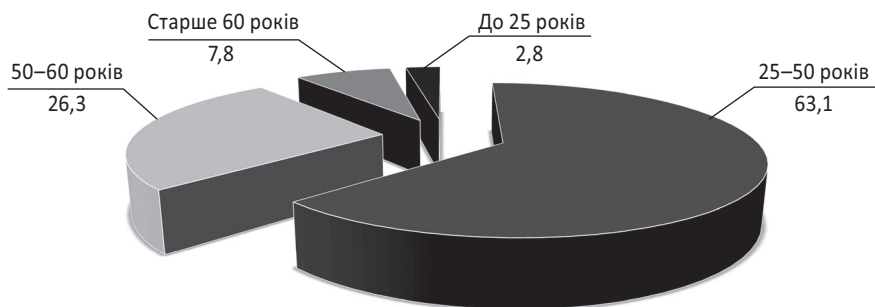

Рис. 3. Розподіл учасників НПЗ за віковими групами

Складено за: Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://www.nfp.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2016).

Цього можна досягти за рахунок поліпшення функціонування елементів НПЗ – фінансового права, інституціональної складової, фінансового ринку й механізму [28].

У зв'язку з тим, що пенсійна система є підсистемою фінансової, вона потребує комплексного вивчення її функцій, структури та життєвого циклу. Основними складовими пенсійної системи є інституції (інститути), організації та фінансовий механізм. НПЗ, своєї черги, є підсистемою пенсійної системи.

У процесі аналізу тенденцій розвитку НПФ виявлено, що третій рівень пенсійного забезпечення в Україні розвинутий недостатньо. Вирішення цієї проблеми потребує подальших досліджень у напрямі пошуку фінансового інструментарю, який у вітчизняних умовах був би дієвим і міг сприяти розвитку НПФ та системі НПЗ загалом.

Список використаних джерел

1. Кондрат І. Ю. Пенсійне забезпечення в Україні й світі. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.3. С. 204–208.
2. Лондар С. А., Лондар Л. П. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Фінанси України*. 2011. № 9. С. 45–58.
3. Лондар С. А. Уточнення фінансово-економічних дефініцій у контексті посткризових реалій. *Фінанси України*. 2012. № 12. С. 69–78.
4. Лондар С. А., Тимошенко О. В. *Фінанси*. Вінниця: Нова Книга, 2009. 384 с.
5. Момотюк Л. Є. Роль недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення. *Фінанси України*. 2006. № 6. С. 71–77.
6. Терещенко Г. М., Мусатова Т. А. Проблеми розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні. *Фінанси України*. 2008. № 12. С. 76–88.
7. Небаба Н. О. Система недержавного пенсійного забезпечення в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічні науки*. 2014. № 12 (15). С. 41–44.
8. Сагатовский В. Н. *Основы систематизации всеобщих категорий*. Томск, 1973.
9. Стиглиц Дж. Е. Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса. Москва: Эксмо, 2011. 510 с.
10. Стожок А. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в системі соціальної політики: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07. Київ, 2007. 20 с.
11. Ткаченко Н. В., Шабанова О. В. Удосконалення науково-методичного підходу до оптимізації інвестиційного портфеля недержавних пенсійних фондів. *Фінанси України*. 2016. № 1. С. 80–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_1_7.
12. Надрага В. І. Фінансові ризики розбудови пенсійної системи в Україні: демографічний аспект. *Фінанси України*. 2015. № 1. С. 79–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_1_7.
13. Ткаченко Н. В., Шабанова О. В. Наукові підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу недержавних пенсійних фондів. *Фінанси України*. 2014. № 9. С. 93–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2014_9_10.
14. Цікановська Н. А. Теоретико-методичні підходи до діагностики фінансової безпеки недержавних пенсійних фондів в Україні. *Фінанси України*. 2014. № 8. С. 85–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2014_8_9.
15. Мортіков В. В. Вигоди та втрати внаслідок функціонування системи державного пенсійного страхування. *Фінанси України*. 2014. № 6. С. 40–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2014_6_6.

16. Федоренко А. В. Муніципальні недержавні пенсійні фонди та регіональна інвестиційна політика. *Фінанси України*. 2013. № 7. С. 55–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_7_7.
17. Глущенко В. В., Левченко І. А. Фактори поживлення участі населення в недержавному пенсійному страхуванні. *Фінанси України*. 2013. № 7. С. 69–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_7_8.
18. Федоренко А. В. Недержавний пенсійний фонд; виплата пенсії на строк очікуваної тривалості життя. *Фінанси України*. 2012. № 7. С. 59–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_7_7.
19. Рудик В. К. Організаційна структура функціонування недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Фінанси України*. 2012. № 7. С. 74–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_7_8.
20. Кириленко О. П., Козак Г. І. Захист пенсійних накопичень у контексті інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 38–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_2_5.
21. Забарний Г. Г., Баланюк Н. Ю. Розвиток недержавних пенсійних фондів та їхня діяльність на інвестиційному ринку України. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 50–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_2_6.
22. Федоренко А. В. Економічна складова накопичувальної пенсійної системи. *Фінанси України*. 2011. № 12. С. 89–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2011_12_10.
23. Ткаченко Н. В., Цікановська Н. А. Соціал-лібералізм недержавних пенсійних фондів та процеси інтеграції соціального простору. *Фінанси України*. 2011. № 9. С. 70–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2011_9_7.
24. Камінський А. Б., Леонов Д. А. Розкриття інформації в системі недержавного пенсійного забезпечення: обґрунтування доцільності та практика реалізації. *Фінанси України*. 2011. № 6. С. 62–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2011_6_8.
25. Business Dictionary. URL: <http://www.businessdictionary.com/definition/system.html> (дата звернення: 01.11.2016).
26. Державне управління та державна служба: словник-довідник / уклад. О. Ю. Оболенський. Київ: КНЕУ, 2005. 480 с.
27. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 07.07.2014).
28. Черняк Ю. І. Анализ и синтез систем в экономике. Москва: Экономика, 1970. 151 с.
29. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 134 “Фінансові інструменти”: затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.05.2012 № 568. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0902-12> (дата звернення: 01.11.2016).
30. Про недержавне пенсійне забезпечення: закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2016).
31. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.03.2016. URL: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/NPF_I_kv%202016.pdf (дата звернення: 01.11.2016).
32. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://www.nfp.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2016).

References

1. Kondrat, I. Yu. (2009). Pensijne zabezpechennya v Ukrayini j sviti [Pension provision in Ukraine and the world]. *Naukovy`j visny`k NLTU Ukrayiny`* [Scientific Bulletin NLTU Ukraine], 19.3, 204–208 [in Ukrainian].

2. Londar, S. L., Londar, L. P. (2011). Perspektyvy rozvytku nederzhavnoho pensijnoho zabezpechennya v Ukrayini [Prospects for private pensions in Ukraine]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 9, 45–58 [in Ukrainian].
3. Londar, S. L. (2012). Utochnennya finansovo-ekonomichnykh definicij u konteksti postkryzov'kh realij [Clarification of the financial and economic definitions in the context of post-crisis realities]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 12, 69–78 [in Ukrainian].
4. Londar, S. L., Ty`moshenko, O. V. (2011). *Finansy`* [Finances]. Vinny`cya: Nova Kny`ga [in Ukrainian].
5. Momotyuk, L. Ye. (2006). Rol' nederzhavnykh pensijnykh fondiv u systemi pensijnoho zabezpechennya [The role of private pension funds in the pension system]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 6, 71–77 [in Ukrainian].
6. Tereshchenko, H. M., Musatova, T. A. (2008). Problemy rozvytku nederzhavnoho pensijnoho strakhuvannya v Ukrayini [Problems of development of private pension insurance in Ukraine]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 12, 76–88 [in Ukrainian].
7. Nebaba, N. O. (2014). Sy`stema nederzhavnoho pensijnoho zabezpechennya v Ukrayini: suchasny`j stan, problemy` ta perspektyvy` rozvytku [The system of private pension provision in Ukraine: modern state, problems and prospects of development]. *Ekonomichni nauky`* [Economic science], 12 (15), 41–44 [in Ukrainian].
8. Sagatovskij, V. N. (1973). *Osnovi sy`stematy`zacy`y` vseobshhy`h kategorij* [The basics of systematisation of universal categories]. Tomsk [in Russian].
9. Stiglitz, J. E. (2011). *Krutoe pike: Amerika i novij e`konomicheskij porjadok posle global`nogo krizisa* [Free fall: America, free markets, and the sinking of the world economy]. Moscow: Eksmo [in Russian].
10. Stozhok, L. (2007). *Zahal`noobov'yazkove derzhavne pensijne strakhuvannya v sy`stemi social`noyi polity`ky`* [Obligatory state pension insurance in the social policy]. Ky`yiv [in Ukrainian].
11. Tkachenko, N. V., Shabanova, O. V. (2016). Udoskonalennya naukovo-metody`chnoho pidkhodu do opty`mizaciyi investy`cijnoho portfelya nederzhavny`kh pensijny`kh fondiv [The enhancement of scientific and methodical approach to optimization of an investment portfolio of private state pension funds]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 1, 80–98. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_1_7 [in Ukrainian].
12. Nadraha, V. I. (2015). Finansovi ry`zy`ky` rozbudovy` pensijnoyi sy`stemy` v Ukrayini: demografichny`j aspekt [Financial risks of pension system development in Ukraine: demographic aspect]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 1, 79–86. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_1_7 [in Ukrainian].
13. Tkachenko, N. V., Shabanova, O. V. (2014). Naukovi pidkhody` do vy`znachennya sutnosti investy`cijnoho potencialu nederzhavny`kh pensijny`kh fondiv [Scientific approaches to the determination of the investment potential of the private pension funds]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 9, 93–106. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2014_9_10 [in Ukrainian].
14. Cikanovs`ka, N. A. (2014). Teorety`ko-metody`chni pidkhody` do diahnosty`ky` finansovoyi bezpeky` nederzhavny`kh pensijny`kh fondiv v Ukrayini [Theoretical and methodological approaches to the financial security diagnostics of private pension funds in Ukraine]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 8, 85–96. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2014_8_9 [in Ukrainian].
15. Mortikov, V. V. (2014). Vy`hody` ta vtraty` vnaslidok funkcionuvannya sy`stemy` derzhavnoho pensijnoho strakhuvannya [Gains and losses as a result of functioning of

- the state pension insurance system]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 6, 40–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2014_6_6 [in Ukrainian].
16. Fedorenko, A. V. (2013). Municip`pal`ni nederzhavni pensijni fondy` ta rehional`na investy`cijna polity`ka [Municipal nongovernmental pension funds and regional investment policy]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 7, 55–68. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_7_7 [in Ukrainian].
 17. Hlushchenko, V. V., Levchenko, I. A. (2013). Faktory` pozhvavlennya uchasti naseleennya v nederzhavnomu pensijnomu strakhuvanni [Factors of revitalization of public participation in nongovernmental pension insurance]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 7, 69–77. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2013_7_8 [in Ukrainian].
 18. Fedorenko, A. V. (2012). Nederzhavny`j pensijny`j fond: vy`plata pensiyi na strok ochikuvanoi try`valosti zhy`ttya [Private pension fund: pension payments for the life expectancy term]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 7, 59–73. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_7_7 [in Ukrainian].
 19. Rudy`k, V. K. (2012). Orhanizacijna struktura funkcionuvannya nederzhavnoho pensijnoho zabezpechennya v Ukraini [Organizational structure of the private pensions system in Ukraine]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 7, 74–83. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_7_8 [in Ukrainian].
 20. Ky`ry`lenko, O. P., Kozak, H. I. (2012). Zakhy`st pensijny`kh nakopy`chen`u konteksti investy`cijnoyi diyal`nosti nederzhavny`kh pensijny`kh fondiv [Protection of pension savings in the context of investment activity of the NPF]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 2, 38–49. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_2_5 [in Ukrainian].
 21. Zabarny`j, H. H., Balanyuk, N. Yu. (2012). Rozvy`tok nederzhavny`kh pensijny`kh fondiv ta yikhnya diyal`nist` na investy`cijnomu ry`nku Ukrayiny` [Development of non-state pension funds and their activities on the investment market of Ukraine]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 2, 50–58. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2012_2_6 [in Ukrainian].
 22. Fedorenko, A. V. (2011). Ekonomichna skladova nakopy`chuval`noyi pensijnoyi sy`stemy` [Economic component of accumulation pension system]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 12, 89–98. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2011_12_10 [in Ukrainian].
 23. Tkachenko, N. V., Cikanovs`ka, N. A. (2011). Social-liberalizm nederzhavny`kh pensijny`kh fondiv ta procesy` intehracyii social`noho prostoru [Social liberalism of non-government pension funds and processes of social space integration]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 9, 70–81. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2011_9_7 [in Ukrainian].
 24. Kamins`ky`j, A. B., Leonov, D. A. (2011). Rozkry`ttya informaciyi v sy`stemi nederzhavnoho pensijnoho zabezpechennya: obg`runtuvannya docil`nosti ta prakty`ka realizaciyi [Revealing information in the system of non-government pension insurance: motivation of expediency and practice of its realization]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 6, 62–72. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2011_6_8 [in Ukrainian].
 25. Business Dictionary. (n. d.). Retrieved from: <http://www.businessdictionary.com/definition/system.html>.
 26. Obolens`ky`j, O. Yu. (2005). *Derzhavne upravlinnya ta derzhavna sluzhba* [Public administration and public service]. Ky`yiv: KNEU [in Ukrainian].

27. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). *Pro zahal'noobov'yazkove derzhavne pensijne strakhuvannya* [On compulsory state pension insurance] (*Law № 1058-IV*, July 9). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> [in Ukrainian].
28. Chernyak, Yu. I. (1970). *Analiz i sintez sistem v e'konomike* [Analysis and synthesis of systems in the economy]. Moscow: Ekonomika [in Russian].
29. Ministry of Finance of Ukraine. (2012). *Nacional'ne polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku v derzhavnomu sektori 134 "Finansovi instrumenty"* [The national situation (standard) accounting in the public sector 134 "Financial Instruments"] (*Order № 568*, May 18). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0902-12> [in Ukrainian].
30. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). *Pro nederzhavne pensijne zabezpechennya* [On private pensions] (*Law № 1057*, July 9). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
31. The National Commission for State Regulation of Financial Services Markets. (2016). *Pidsumky rozvy'tku sy'stemy nederzhavnoho pensijnoho zabezpechennya stanom na 31.03.2016* [Summary of private pensions as of 03.31.2016]. Retrieved from: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/NPF_I_kv%202016.pdf [in Ukrainian].
32. The National Commission for State Regulation of Financial Services Markets. (n. d.). Retrieved from: <http://www.nfp.gov.ua>.